

De vijand van het volk?

"Vraag John Maynard Keynes en nog drie andere economen om advies en je krijgt vijf verschillende antwoorden: twee van Keynes en één van elk van de drie anderen". Dit grapje geeft al aan dat economen niet bekend staan om hun grote mate van eensgezindheid. Dat hebben zij trouwens gemeen met de beoefenaren van andere wetenschappen. Over het gat in de ozonlaag, de veranderingen in het klimaat en de evolutie van de menselijke soort wordt ook niet eenstemmig gedacht.

In dit nummer van ESB staat een opvallend artikel van W.H. Buijter, hoogleraar aan de Universiteit van Yale en niet de eerste de beste in economenland. Volgens Buijter zijn de budgettaire normen die in het EMU-verdrag van Maastricht zijn overeengekomen, klinkklare onzin. Als dat waar is heeft een hele horde serieuze economen zich door de politici in Maastricht verschrikkelijk beet laten nemen. Gelukkig pakken Sterks, De Haan en De Kam de handschoen op en verdedigen zij hetgeen in Maastricht is afgesproken. Maar als hun argumenten hout snijden, is Buijter dan niet een dilettant die maar wat raak kan roepen omdat zijn vaste aanstelling in Yale daardoor toch niet in gevaar komt?

De moeilijkheid is dat het in de economie vaak niet duidelijk is wat waar is en wat niet. In beginsel zou empirische toetsing daarover uitsluitend moeten geven. Maar de empirie is slechts in beperkte mate in staat die rol van scheidsrechter te vervullen. De meeste economische discussies gaan over stellingnames die zich helemaal niet voor empirische toetsing lenen. Bovendien blijkt dat zelfs in die gevallen waarin theorieën wel toetsbaar zijn, de empirie vaak geen ondubbelzinnig antwoord geeft. Daardoor kunnen elkaar tegensprekende economische visies gewoon naast elkaar blijven voortbestaan.

Het gevolg hiervan is dat de economie vaak meer wegheeft van een doorlopend maatschappelijk debat dan van een strenge wetenschap die economische wetmatigheden op het spoor tracht te komen. Economen als Klamer en McCloskey beschouwen de economie zelfs voornamelijk als een soort argumentatiekunde waarbij het erom gaat de tegenstander met zo plausibel mogelijke, economisch getinte redeneringen te overtuigen. Dat is natuurlijk leuk voor economische tijdschriften zoals ESB, maar wel eens lastig voor politici en andere beleidsmakers, die keuzen moeten maken met belangrijke economische gevolgen. Vaak blijkt dan ook dat zij zich aan de economische wetenschap niet zoveel gelegen laten liggen. Zij kiezen uit het overvloedige aanbod van economische theorieën en onderzoeksresultaten dat wat het beste in hun straatje past.

Toch is het beeld van de economische wetenschap als een baaierd van opinies waaruit naar willekeur valt te putten, nogal vertekend. De economische discipline kent een substantieel basispakket van kennis en inzicht, dat in elk geval door de 'mainstream' economen wordt gedeeld en dat elke beginnende economiestudent onderwezen krijgt. Daarnaast is er een welgevulde gereedschapskist, vol methoden en

technieken, waarmee economen de vragen die hun worden voorgelegd te lijf kunnen gaan (Marshall's 'toolbox'). Op grond daarvan heerst er onder economen ook veel meer consensus dan men uit discussies in de media misschien geneigd zou zijn te denken. Dat neemt niet weg dat de economie weinig pasklare antwoorden heeft op concrete beleidsvragen. En zeker geen gekwantificeerde antwoorden. Vaak kan slechts de richting van economische effecten worden aangegeven, en dan nog onder de nodige voorbehouden.

Desalniettemin ventileren economen hun uitgesproken meningen over van alles en nog wat in de media. Niet alleen omdat zij niet graag erkennen dat zij met bijna lege handen staan, maar ook omdat dat in hun eigen belang is. Het is immers vaak interessanter zich in het publieke debat te mengen dan op de faculteit te zitten zwoegen op de berekening van een of andere elasticiteit. Het streelt het eergevoel en kan geen kwaad voor de carrière om voor de radio of op de televisie te verschijnen. Economen verschillen wat dit betreft niet van hun studie-object, de homo economicus. En zij vertonen vaak weinig scrupules om in hun economische adviezen veel verder te gaan dan waartoe de economische theorie en de empirie hen in feite in staat stellen. Anderen zetten het hoedje van de politicus op en vermengen hun adviezen met hun eigen politieke preferenties. Zo maken zij zich tot vertolkers van deelbelangen ten koste van het algemeen belang.

In zijn oratie voor de Universiteit van Amsterdam heeft F. van der Ploeg de vraag opgeworpen: "Is de econoom een vijand van het volk?". Zijn conclusie is dat niet de econoom de vijand is van het volk, maar, in veel gevallen, de politiek en de tyrannie van de gevestigde deelbelangen. "Economen benadrukken in het algemeen de diffuse lange-termijnvoordelen van efficiëntie voor de gehele economie, terwijl politici op korte termijn lobbygroepen zoethouden en zo Jan Publiek een oor aannaaien. Economen verliezen het van politici omdat ze meestal kolossale voordelen van minderheden aanvallen terwijl dat maar een klein voordeeltje voor het grote publiek oplevert. Minderheden komen dan veel te veel aan bod, wat tot een oerwoud van op elkaar gestapelde regelingen en tot hoge kosten voor de maatschappij leidt. De econoom blijft over als eenzaam roepende in de woestijn. Men kan en wil nu eenmaal niet begrijpen dat je soms wreed moet zijn om lief te zijn"¹. Toch gaan ook de economen niet vrijuit. Niet omdat zij verdeeld zijn, want discussie is onmisbaar om de economische kennis te verdiepen en de wetenschap verder te helpen. Maar omdat zij het gezag van de economische wetenschap gebruiken voor het doen van uitspraken die zij niet kunnen waarmaken en daarmee het publiek wat op de mouw spelden.

L. van der Geest

1. F. van der Ploeg, Is de econoom een vijand van het volk?, oratie, Universiteit van Amsterdam, 21 januari 1992, afgedrukt in de *Staatscourant*, 24 januari 1992.